

karakterizirale su brojne promjene koje su prisiljavale franjevce da se prilagođavaju novim uvjetima i da odgovaraju na nove izazove vremena. Autor dijeli povijest djelovanja franjevaca u kontinentalnoj Hrvatskoj u tri velika razdoblja: visoki srednji vijek u kojem su franjevci pomagali Crkvi kako bi izgradila temelje svojeg pastoralnog djelovanja, zatim novi vijek koji obilježavaju s jedne strane potridentska obnova, a s druge osmanska osvajanja, te na kraju, razdoblje poslije Francuske revolucije prožeto tzv. obnovnim katoličanstvom. Sve tri faze imaju svoje odlike, ali ih u sebi ujedinjuje franjevačka posvećenost zavjetima siromaštva i poniznosti koja je utemeljila njihovo mjesto u društvu rastrganom političkim krizama, ratovima i društvenim nepravdama.

Autor ukazuje da je već u prvim stoljećima svojeg djelovanja u kontinentalnoj Hrvatskoj, u vrijeme visokog srednjeg vijeka, franjevci pružili Crkvi u Hrvata toliko potrebnu unutrašnju reformu koja je spriječila velike lomo-ve. Razdoblje ratovanja s Osmanskim Carstvom vrijeme je najvećih iskušenja, ali autor pokazuje da je upravo to razdoblje potvrdilo mjesto franjevaca u duhovnom životu Hrvata. Snažan dojam ostavlja činjenica da su franjevci i u to vrijeme komunicirali s najvišim državnim dužnosnicima Habsburške Monarhije, ali su istovremeno ostajali uz narod u najtežim vremenima epidemija i osmanskog ugnjetavanja. Nesretna sudbina srednjovjekovne Ugarsko-hrvatske države otvorila je iznena- da velik prostor za franjevce Bosne Srebrene koji su područje svojeg djelovanja proširili na ogroman prostor od Budima do Jadranskog mora. Razdoblje katoličke obnove nastupilo je nakon desetljeća teških udaraca koje su franjevci pretrpjeli od strane Marije Terezije i njenog sina Josipa II. Nakon desetljeća oduzimanja župa i potiskivanja

iz društvenog života, franjevci su početkom 19. stoljeća uspjeli skupiti snage i krenuti novim putem koji im je povratio mjesto što su do kraja 17. stoljeća uživali. Preispitivanje vlastitog mjesta u društvu i Crkvi dovelo je do duhovne obnove i reforme ustroja reda. Ova je faza i simbolički završena 1900. godine osnivanjem Provincije sv. Ćirila i Metoda, čime počinje novo doba. Ova je knjiga još jedan autorov prilog afirmiranju franjevačke povijesti u Hrvatskoj čime se otkriva važan dio hrvatske crkvene, društvene i kulturne povijesti.

Robert Skenderović

* * *

ANTUN STOJANOVIĆ,
Opisanje mog života. Memoarski zapis o Osijeku (1822.-1866.),
priredio Stanislav Marijanović
(Osijek: Matica hrvatska, 2000).

Opisanje mog života je autobiografsko-dnevnički zapis kojeg je istaknuti osječki političar i pravnik Antun Stojanović napisao u namjeri da obiteljska povijest ostane u sjećanju njegovih unuka i praunuka. Pisan kroz subjektivno-rekonstrukciju vlastitih sjećanja zapis je prije svega Stojanoviće-va apologija samom sebi. Iako je kao takav bio namijenjen privatnom obiteljskom prostoru, on danas dobro funkcionira i u javnom prostoru kao izvor za književna, povijesna, etnološka, sociološka i kulturološka istraživanja. Žanrovski gledano Stojanoviće-va se knjiga sjećanja do 1849. može odrediti kao autobiografija, a nakon toga kao neredoviti memoarsko-dnevnički zapis. Kao izvor za rekonstrukciju najranije obiteljske povijesti on koristi "obiteljsko predanje", a ta *oral history* u njegovoj knjizi zadobiva svoj fiksni

pisani oblik. Gustim opisom Stojanović opisuje unutrašnji i vanjski izgled roditeljske kuće, odjeću, jela, običaje, blagdane, dječje igre itd., stoga *Opisanje* može poslužiti kao dobar izvor za slavonsku povijest svakidašnjeg života u 19. stoljeću. Iako nam Stojanovićeva knjiga prije svega govori o njemu samome, jer je uvjetovana njegovom subjektivnom pozicijom i perspektivom, ona nam pruža i uvid u širi kontekst njegova života. Tako se na osnovi njegovih sjećanja mogu dobiti zanimljive informacije iz povijesti školstva o kojoj se najčešće piše iz perspektive odozgo. No upravo nam ovakvi izvori omogućuju da dobijemo povijest školstva pisanu odozdo, dakle na osnovi sjećanja samih učenika koji nam školski sustav prikazuju u sasvim drugom svjetlu od službenih izvještaja i suhoparnih statistika. Svoje školovanje Stojanović započinje 1829. kada sa sedam godina kreće u donjogradsku pučku školu. Tjelesno kažnjavanje šibom, te klečanje i packe bile su, prema Stojanoviću, uobičajne disciplinske mjere. Glavnu školu pohađao je u Tvrđi, a učitelj mu je bio Ivan Burger, koji je na mladog Stojanovića ostavio snažan dojam. Nakon završenog šestog razreda gimnazije odlazi u đakovačko sjemenište. Doktorira u Pešti 1842., a troškove doktorata mu pokriva đakovački biskup Josip Kuković. No već sljedeće godine napušta sjemenište i radi u Pešti kao privatni učitelj i odgajatelj, gdje sam financira svoj studij prava. Tada perspektivu učenika zamjenjuje učiteljskom što je osobito izraženo u opisu boravka u mađarskom selu Abafali gdje radi kao privatni učitelj. Uz školstvo je Stojanović ostao vezan i u periodu svoje službe podžupana u Svetom Ivanu Zelini kada je osnovao desetak novih pučkih škola. Kasnije je u Osijeku bio imenovan i za mjesnog školskog nadzornika, a tijekom šezdesetih bio je član saborskog odbora koji je raspravljao o novim školskim osnovama. Unapređenje školstva Stojanović je u "Opisu

moje osobe" (nalazi se u dodatku knjige) naveo kao svoj prvi životni cilj, a za drugi si je cilj bio postavio "uzdržanje patrijarhalnog života". Stojanovićev spis stoga je dobar izvor i za žensku povijest, jer se na osnovi *Opisanja* može dobiti djelomičan uvid u tadašnje patrijarhalno društvo u kojem je žena imala izrazito podređenu ulogu. "Uveče poslije večere i veselog razgovora, najmlađa je prala noge muškima, ako je koji zahtijevao; obično pako svakog starijeg jeste izula i opravu mu očistila, obojke pako sušti metnula. Muški su legli spavati, a ženske su još prele." (str. 21.)

Nakon što je završio studij prava u Pešti, Stojanović se 1847. vraća u Osijek gdje radi kao pisar kod velikog bilježnika Petra Joanovića. Godina 1848. ima središnje mjesto u Stojanovićevim sjećanjima. U opisu te burne godine jasno se zrcali njegova ideološka pozicija. No bez obzira na to njegov je spis jedan od važnijih izvora za rekonstrukciju tadašnjih složenih zbivanja u Osijeku, jer su u njemu opisane sve istaknute osobe i događaji. Nakon iscrpno opisane osječke 1848. godine Stojanovićevi dnevnički zapisi prate njegovu karijeru do kolovoza 1856., a u kraćem se obliku nastavljaju tijekom šezdesetih godina. Taj kraći zapis pod naslovom "Glede mojeg muncipalnog službovanja" priređivač je stavio u datak knjige.

Opisanje moga života vrijedna je knjiga koja će popuniti barem djelić praznine iz slavonske kulturne povijesti 19. stoljeća. Stoga treba pohvaliti izbor i priređivački rad Stanislava Marijanovića koji je bilješkama i detaljnim pogovorom čitateljima olakšao susret sa zapisima Antuna Stojanovića.

Dinko Župan